

Trygghet

En analys från Svensk Subsidiaritet

Björn Kenneth Holmström • april 2026
svensksubsidiaritet.se

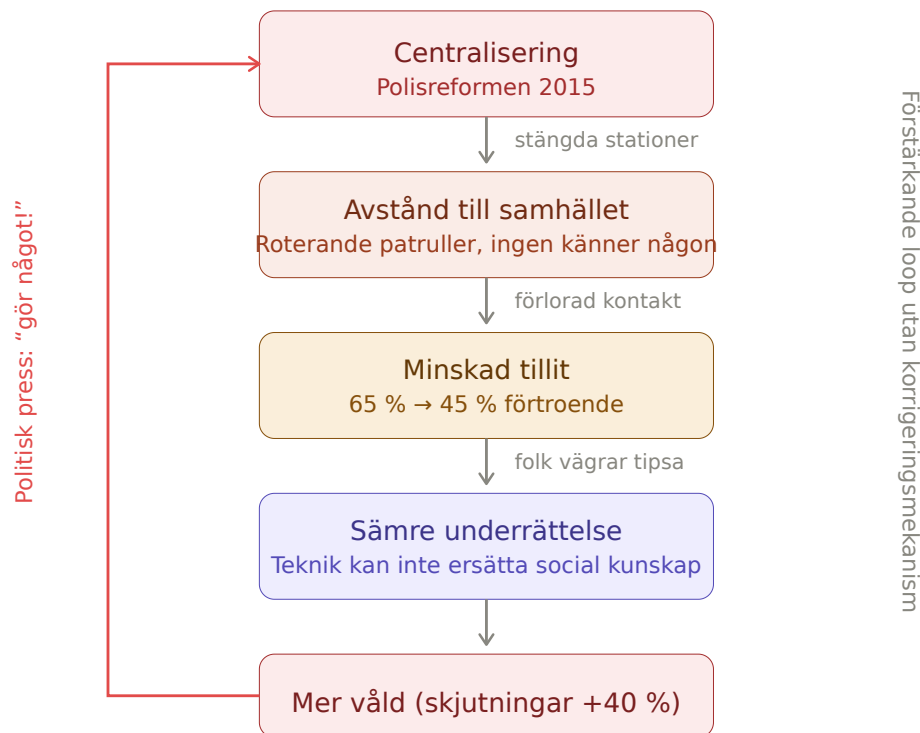
Trygghet och polisväsende: centraliseringsparadoxen

Underrättelsekollapsen

Sveriges polisreform 2015 centraliserade 21 myndigheter till sju regioner och stängde lokala stationer. Resultatet: skjutningar och sprängningar nådde rekordnivåer, förtroendet för polisen i utsatta områden sjönk från 65 % (2010) till 45 % (2023), och polisen löser bara 20 % av inbrotten.

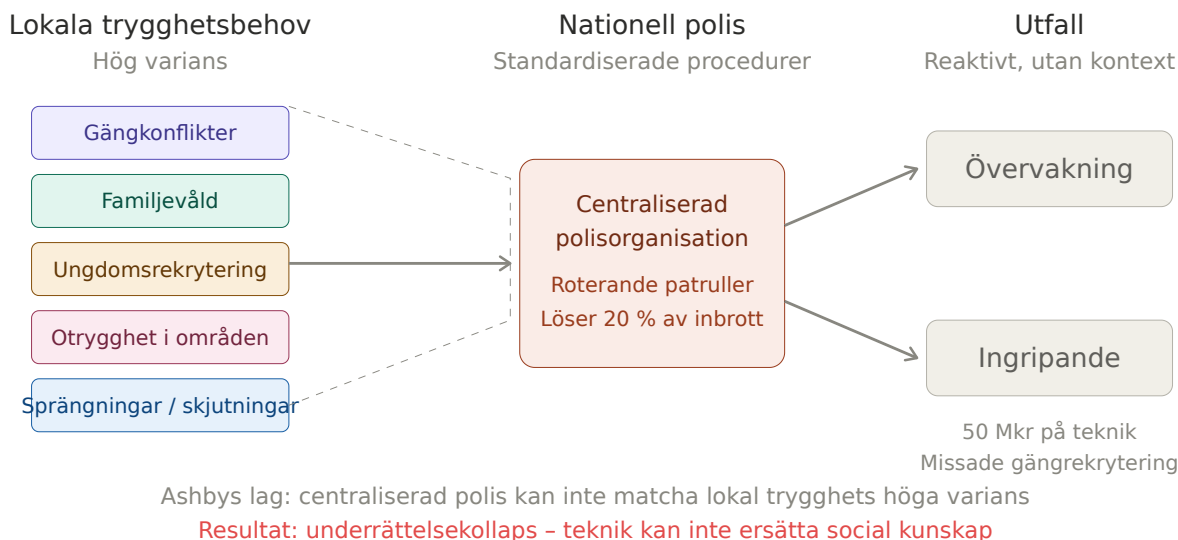
Paradoxen: Sverige svarade på ökande brottslighet med mer centralisering, större enheter och professionellt avstånd. Detta optimerar för byråkratisk effektivitet samtidigt som det förstör den lokala kunskap som faktiskt skapar trygghet. Efter att stationen i Rosengård stängdes ökade skjutningarna inom en kilometer med 40 % på tolv månader. Lokala poliser hade känt 200+ ungdomar vid namn. Nya roterande enheter känner ingen.

Den cybernetiska analysen: Trygghet har *hög varians* – den uppstår ur lokala relationer, informell social kontroll och gemenskapskunskap. En nationell polisorganisation med standardiserade procedurer är en styrenhet med *låg varians*. Att försöka styra lokal trygghet genom centraliserad professionalisering bryter mot Ashbys lag. Resultatet: underrättelsekollaps och eskalerande våld.

Aktiva systemfel (i korthet)

- **Nationell omorganisering:** Sammanslagningen kapade relationer mellan poliser och samhällen, eliminerade lokala stationer och skapade roterande tjänstgöring som förhindrar relationsbyggande.
- **Utpekandet av utsatta områden:** Officiell klassificering av 61 områden skapar stigma och sjunkande fastighetsvärden samtidigt som resurser styrs mot reaktivt polisarbete, inte förebyggande insatser.
- **Underrättelsecentralisering:** 50 miljoner kronor på övervakningsteknik – men polisen missade att en pizzeria var front för gängrekrytering. Teknik kan inte ersätta social kunskap.
- **Privatisering av säkerhet:** Ordningsvakter med 80 timmars utbildning patrullerar köpcentrum och torg. Välbärgade områden köper sig säkra medan fattiga överges.
- **Professionalisering av brottsprevention:** Brå:s rapport om gängvåld 2022 innehöll noll intervjuer med tidigare gängmedlemmar eller drabbade familjer. Professionella exkluderar levd erfarenhet.
- **Våldsmonopol utan närvaro:** Polisen är frånvarande eller misstrodd i områden med våld – maktvakuum fylls av informella "beskyddare".

Subsidiaritetsbaserade åtgärder

Här följer fem åtgärdsområden. Varje område har en egen sida med konkreta piloter, budgetar, regeländringar och analys av motstånd.

Åtgärd	Kort beskrivning
→ Trygghetsringar	Grupper om 50 hushåll som delar oro, samordnar säkra aktiviteter och ger tidig varning via säker plattform. 4 timmars utbildning, ”god samaritan”-lag.
→ Samhällsmedlare	100 respekterade lokala figurer (tränare, religiösa ledare, mormödrar, tidigare gängmedlemmar) med 200 timmars utbildning, lön 25 000 kr/månad. Ingriper i tvister före polis.
→ Kommunala trygghetsbudgetar	100 kr/invånare för lokalt beslutade trygghetsinitiativ via medborgarbudgetering – belysning, ungdomsgårdar, medlare, deeskalering.
→ Reparativ rättvisa	För mindre brott (stöld under 5 000 kr, skadegörelse, slagsmål) ersätter medling mellan offer och förövare åtal. Domstol kan ordna reparativt deltagande.
→ Trygghetscenter	Omvandla fästningslika polisstationer till integrerade nav: 70 % samhällsarbetare, 30 % polis. Innehåller medlingsrum, ungdomsaktiviteter, juridisk hjälp, mentalvård.

Implementering: från teori till praktik

Fas 1 (1–3 år) – 500 trygghetsringar i utsatta områden. 100 samhällsmedlare utbildas och placeras. Öppet hus på 10 polisstationer med ”fika med polisen”.

Fas 2 (3–7 år) – Kommunala trygghetsbudgetar med medborgarbudgetering. Reparativa center i Tensta, Rosengård, Bergsjön. Månatliga polis-kommunala råd.

Fas 3 (7–15 år) – Omvandling av polisstationer till trygghetscenter. 10 000 trygghetslotsar som samordnar prevention. Utbildade fredsteam för ickevåldsintervention.

Förväntat motstånd och svar

Farhåga	Svar
”Bara staten ska ha auktoritet över trygghet”	Samhällsinsatser kompletterar polisen, ersätter inte. Polisen behåller våldsmonopolet.
”Samhällsrättvisa kringgår rättssäkerheten”	Allvarliga brott går alltid till formellt system. Reparativa processer har överklaganderätt till domstol.
”Polisförbundet kommer att motsätta sig”	Polisroller utvecklas mot samordning och mentorskap – mer meningsfullt arbete med mindre konfrontation.
”Tänk om något går fel?”	Juridiskt skydd för piloter med rigorös utvärdering. Risken är att fortsätta med dysfunktion, inte att testa alternativ.

Den svenska fördelen

Sverige har **hög social tillit** (möjliggör samhällsbaserade metoder), **progressiva värderingar** (öppenhet för reparativ rättvisa), **digital infrastruktur** (stödjer trygghetsringar), **liten befolkning** (gör systemförändring genomförbar) och **kommunalt självstyre** (möjliggör lokala piloter).

Slutsats: välj mellan centraliserad dysfunktion och lokal trygghet

Dagens polisorganisation är inte underresurserad – den är **arkitektoniskt felaktig**. Centraliseringen förstörde den lokala kunskap som är grunden för all trygghet. Poliser som kände samhällen, förstod relationer och kände igen varningssignaler ersattes av roterande patruller utan koppling.

Valet är enkelt:

- Fortsätt som idag: Fler övervakningskameror, fler centrala utredningsenheter, fler privata vakter, fortsatt urholkat förtroende, eskalerande våld.

- Börja omställningen: Trygghetsringar, samhällsmedlare, kommunala trygghetsbudgetar, reparativ rättvisa, trygghetscenter.

Tre saker du kan göra i morgon

Om du är kommunpolitiker: Avsätt 200 000 kr till en pilot med trygghetsringar i ett bostadsområde med hög otrygghet. Använd modellen från denna sida.

Om du är polis eller lokal samhällsaktör: Starta en ”fika med polisen”-kväll varje månad i ett lokalt café eller bibliotek. Lär känna dina grannar – det är den bästa underrättelsen.

Om du är medborgare: Samla 10 grannar och bilda en enkel trygghetsring – en gruppchatt där ni tipsar varandra om oroande händelser, samordnar kvällspromenader och håller koll på äldre och barn. Ingen polis behövs – bara omtanke.

Denna analys tillämpar cybernetiska principer (Ashbys lag om erforderlig variation) på svenskt polisväsende. För djupare åtgärder, klicka på länkarna ovan.

Trygghetsringar

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Sammanfattning: Grupper om 50 hushåll i bostadsområden som bildar trygghetsringar – ett informellt nätverk för att dela oro, samordna säkra aktiviteter och ge tidig varning om uppseglade konflikter eller gängrekrytering. Deltagarna får en 4-timmars utbildning i observationsförmåga, deeskalering och lämplig poliskontakt. Ringarna stöds av en säker digital plattform (krypterad chatt och anonym tipsfunktion). Målet: återskapa den informella sociala kontroll och underrättelsekapacitet som centraliseringen av polisen förstörde – till en bråkdel av kostnaden för fler polispatruller.

Mekanismen

Idag är polisens underrättelseinhämtning i utsatta områden närmast obefintlig. Lokala poliser känner inte invånarna, roterande patruller ser inte varningssignalerna, och invånarna litar inte på polisen nog för att tipsa. Resultatet: gäng rekryterar öppet, konflikter eskalerar till skjutningar, och ingen ser det komma.

Åtgärden: En **trygghetsring** är en lös sammanslutning av cirka 50 hushåll i samma bostadsområde eller kvarter som:

- Delar information om oroande händelser (skadegörelse, misstänkta personer, konflikter mellan ungdomar) via en krypterad gruppchatt eller enkel app.
- Samordnar säkra aktiviteter – kvällspromenader, ”nattvandringar”, öppna träffar i föreningslokal – som ökar naturlig övervakning och visar närvaro.
- Fungerar som tidig varningsmekanism: om ringen upptäcker tecken på gängrekrytering (nya dyra kläder, sena kvällar, okända äldre personer) kontaktas en samhällsmedlare eller polisens lokala kontakt.
- Erbjuder social kontroll utan konfrontation – grannar pratar med varandras barn, frågar ”vem är den där bilen?”, ringer en förälder om något känns fel.

Utbildningen (4 timmar, en kväll):

- Observationsförmåga: vad är normalt beteende i området, vad avviker?
- Deeskalering: hur pratar man med ungdomar utan att eskalera?
- När kontaktar man polis, och hur gör man det på ett sätt som inte sätter tipsaren i fara?

- Juridiskt skydd: vad får man och får man inte göra? (Ingen egen polisverksamhet, bara observation och rapportering.)

Den digitala plattformen:

- En enkel, säker app (krypterad, tvåfaktorsautentisering) där ringens medlemmar kan chatta, skicka anonyma tips till en samordnare, och få information från polisens lokala kontakt.
- Plattformen ägs och drivs av en oberoende stiftelse, inte av polisen (för att upprätthålla förtroende). Polisen har endast tillgång till anonymiserade tips efter godkännande från en oberoende granskare.
- Källkoden är öppen, så att kommuner och föreningar kan granska och förbättra.

Skillnaden mot dagens grannsamverkan:

Aspekt	Grannsamverkan (Polisen)	Trygghetsring
Fokus	Bostadsinbrott, stöld	Social oro, gängrekrytering, konflikter
Metod	Informationsblad, lås, märkning	Aktiv chatt, nattvandringar, tidig varning
Digitalt	Mejllista, enkel webbsida	Krypterad app, anonyma tips
Utbildning	Ingen (frivillig info)	4 timmar obligatorisk (för att få skatteavdrag)
Koppling till polis	Direkt till 11414	Via samhällsmedlare eller anonym tipsfunktion

Pilotdesign – 500 ringar först

Pilotfas 1 (år 1-3): 500 trygghetsringar i utpekade utsatta områden (enligt Polisens lista) och i områden med hög otrygghet enligt lokala medborgardialoger.

Urvalskriterier för ringar:

- Området har minst 50 hushåll som är intresserade (anmälan via kommun eller bostadsbolag)
- Området har en föreningslokal eller liknande där utbildning och möten kan hållas
- Minst 10 % av hushållen deltar aktivt (för att ringen ska vara kritisk massa)

Organisationsmodell:

- Ringen organiserar sig själv: väljer en kontaktperson, bestämmer mötesfrekvens, skapar chattgrupp.
- Kommunen eller polisen tillhandahåller utbildning (4 timmar) via godkända utbildare (t.ex. lokala medlare, pensionerade poliser, trygghetsambassadörer).
- Deltagare som genomfört utbildning och aktivt deltar (rapporterad närvaro på minst 75 % av mötena eller aktiviteter) får ett **skatteavdrag på 2 000 kr/år** ("trygghetsavdrag").

- Startbidrag per ring: 5 000 kr för att täcka fika, informationsmaterial, eventuell lokalhyra.

Statligt/kommunalt stöd:

- En **trygghetssamordnare** per kommun (0,5 tjänst) ansvarar för att stödja ringarna, koppla till polisens lokala kontakter och utvärdera effekten.
- Polisen utser i varje område en **kontaktpolis** som deltar i ringens möten minst en gång per kvartal (för att bygga förtroende och ta emot tips).

Utvärdering (jämför områden med och utan ringar):

- Antal anmälda brott (skadegörelse, stöld, misshandel) inom ringens geografi
- Antal skjutningar och sprängningar (förväntas minska över tid)
- Trygghetsmätning (enkätsvar: ”känner du dig trygg utomhus efter mörkrets inbrott?”)
- Polisens underrättelsekvalitet (antal användbara tips, antal gripanden baserade på tips)

Budget och finansiering

Post	Årlig kostnad (500 ringar)
Skatteavdrag (500 ringar × 50 hushåll × 2 000 kr × 0,3 aktivitetsgrad?)	15 Mkr
Startbidrag (5 000 kr × 500 ringar, engång)	2,5 Mkr
Trygghetssamordnare (100 kommuner × 0,5 tjänst × 500 000 kr)	25 Mkr
Utbildningsinsatser (4 tim × 500 deltagare per år × 500 kr/tim)	1 Mkr
Digital plattform (drift + support)	2 Mkr
Utvärdering	3 Mkr
Totalt första året	48,5 Mkr
Årlig drift efter uppskalning	46 Mkr (exkl startbidrag)

Finansiering: Jämfört med polisens budget (35 miljarder kr/år) är 48,5 Mkr försumbart. Om trygghetsringarna minskar skjutningar med bara 5 % i pilotområdena har de betalat sig själva många gånger om (en enda skjutning kostar samhället 10–50 Mkr i rättegång, vård, förlorad produktion).

Regeländringar som krävs

1. **Ny bestämmelse i inkomstskattelagen (1999:1229)** – inför ett ”trygghetsavdrag” på 2 000 kr per år för fysiska personer som aktivt deltar i en registrerad trygghetsring. Avdraget är skattefritt och påverkar inte andra bidrag.
2. **Förordning om registrering av trygghetsringar** – Skatteverket får i uppdrag att upprätta ett enkelt digitalt register. Krav: kontaktperson, adress, deltagarlista, genomförd utbildning.
3. **Lag om ”god samaritan”** – utvidga det civilrättsliga skyddet för personer som i god tro rapporterar misstänkt brottslighet eller ingriper för att förhindra brott (liknande modell som i flera amerikanska delstater). Detta minskar rädslan för juridiska konsekvenser.
4. **Sekretesslagens undantag** – för att ringarna ska kunna dela information sinsemellan och med polisens kontaktpolis utan att bryta mot GDPR eller sekretess, inför ett undantag i OSL (2009:400) för ”informationsutbyte inom ramen för en trygghetsring”.

Förväntat motstånd och svar

”Det här är angiveri – grannar som snokar på varandra.”

Svar: Trygghetsringen bygger på frivillig medverkan och tydliga regler. Den handlar inte om att ”snoka” utan om att bry sig. Att se en ungdom som rekryteras till ett gäng och inte göra något är inte integritet – det är likgiltighet. Ringen erbjuder en strukturerad väg att agera på ett ansvarsfullt sätt.

”Polisen kommer att dränkas i tips – 99 % blir skräp.”

Svar: Därför går tipsen först till ringens samordnare (en granne) som filtrerar och bedömer allvar. Endast väl underbyggda, akuta tips går vidare till polisens kontaktpolis. Dessutom är dagens tipsmängd från allmänheten extremt låg i utsatta områden – allt är bättre än dagens tystnad.

”Integriteten hotas – grannar ser vem som chattar.”

Svar: Plattformen är krypterad och anonymiserad. Deltagarna kan välja att vara anonyma för andra medlemmar (bara samordnaren ser identiteten). Och ingen tvingas att delta. De flesta i utsatta områden prioriterar trygghet framför anonymitet.

”Kostnaderna är för höga.”

Svar: 48,5 miljoner kronor är mindre än 0,14 % av polisbudgeten. Och ringarna ersätter inte polis – de gör polisen effektivare genom att tillföra underrättelse som annars inte finns. Samhällsekonomiskt är det en

extremt hög avkastning om bara några skjutningar förhindras.

”Finns det internationella exempel?”

Svar: Ja. Storbritanniens ”Neighbourhood Watch” har liknande modeller, men ofta utan digital plattform. USA:s ”Crime Stoppers” använder anonyma tips framgångsrikt. Sveriges unika fördel är hög digital kompetens och tillit – vi kan bygga något bättre.

Svenska exempel att bygga på

- **Grannsamverkan** (Polisen) – finns redan i många områden, men är passiv och saknar digitalt stöd. Trygghetsringen är en aktiv, digital uppgradering.
- **Nattvandringar** – många kommuner har ideella nattvandrare. Trygghetsringen integrerar dem med chatt och tipsfunktion.
- **Stödgrupper för utsatta områden** (t.ex. i Rinkeby, Rosengård) – finns informellt, men inte systematiskt. Trygghetsringen formaliserar.
- **Danmarks ”Tryghedsgrupper”** – Danmark testat liknande koncept med gott resultat. Sverige kan ta efter.

Vad du kan göra i morgon

Om du är kommunpolitiker: Lägga ett budgetyrkande på 100 000 kr för att starta en pilot med 10 trygghetsringar i ett utsatt område. Använd texten ovan som underlag.

Om du är polis eller lokal samhällsaktör: Samla intresserade grannar i ett område du känner. Bjud in till en informationskväll. Be en pensionerad polis eller trygghetsordnare att hålla i utbildningen (4 timmar). Starta en chattgrupp.

Om du är medborgare: Prata med dina grannar. Föreslå en enkel variant – ingen plattform, bara en gruppchatt i Signal eller WhatsApp. Börja med att gå kvällspromenader tillsammans. Se vad som händer.

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Samhällsmedlare

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Sammanfattning: 100 respekterade lokala figurer – tränare, religiösa ledare, mormödrar, tidigare gängmedlemmar – rekryteras och utbildas i konfliktmedling (200 timmar). De får en månadslön på 25 000 kr och arbetar med att ingripa i tvister och rekryteringsförsök långt innan polisen behöver kopplas in. Målet: skapa en trovärdig, icke-statlig aktör som har legitimitet i samhället och kan lösa konflikter där polisens auktoritet inte räcker till.

Mekanismen

Idag eskalerar många konflikter i utsatta områden till skjutningar och dödligt våld – inte för att polisen inte vill ingripa, utan för att polisens närvaro ofta saknar legitimitet. Invånare litar inte på polisen, ungdomar vägrar prata, och konflikter mellan grupper hanteras istället av gängledare eller informella ”domare”. Resultatet: en parallell rättsskipning som förstärker kriminella strukturer.

Åtgärden: Inför **samhällsmedlare** – betrodda personer från samhället som:

- Har hög legitimitet i området (känner människor, förstår kulturella koder, talar samma språk)
- Utbildas i konfliktmedling, deeskalering, barn- och ungdomsrätt, och när man måste koppla in polis
- Får en lön (25 000 kr/månad) för att arbeta halvtid eller heltid med att aktivt gå ut i området, lyssna på ungdomar, identifiera uppseglade konflikter, och medla mellan parter
- Har en tydlig roll: **ingripa före våld** – inte ersätta polis vid allvarlig brottslighet, utan fånga upp konflikter på en nivå där de fortfarande kan lösas med samtal och förhandling

Vad medlaren gör (exempel på arbetsuppgifter):

- Träffar ungdomar på fritidsgårdar, caféer, moskéer, fotbollsplaner – lyssnar på oro, rycker i trådar.
- Vid en konflikt mellan två familjer eller ungdomsgrupper: bjuder in båda parter till ett medlingssamtal (i trygg lokal, ofta i föreningslokal eller bibliotek).
- Förhandlar fram en lösning – ursäkt, återbetalning av stöld, att en part byter skola – som accepteras av båda.
- Dokumenterar överenskommelsen (skriftligt eller muntligt) och följer upp efter en vecka, en månad.
- Om konflikten är för allvarlig (vapen inblandat, hot om dödligt våld) – kopplar in polisens medlare eller trygghetssamordnare.

Varför medlaren fungerar bättre än polis:

- **Legitimitet:** En mormor i området har auktoritet som polisen saknar. En före detta gängmedlem kan prata med ungdomar på ett sätt som en uniformerad polis aldrig kan.
- **Tidig intervention:** Medlaren fångar upp konflikter när de fortfarande är små – innan någon har köpt vapen eller rekryterat kompisar.
- **Långsiktighet:** Medlaren är kvar i området efter konflikten, bygger relationer och förtroende över tid. Poliser roteras ofta bort.
- **Kostnad:** En medlare kostar 300 000 kr/år (lön + sociala avgifter). En polis kostar 1,2–1,5 Mkr/år. Medlaren kan hantera många fler konflikter per timme eftersom hen inte har samma byråkrati.

Pilotdesign – 100 medlare först

Pilotfas 1 (år 1-3): 100 samhällsmedlare anställs i 20–30 kommuner med störst behov (hög brottslighet, utsatta områden, upplevd otrygghet). Medlarna placeras i områden där de redan har rötter och förtroende.

Urvalsprocess:

- Kommunen eller en oberoende stiftelse (t.ex. Rädda Barnen, Sveriges Stadsmissioner) ansvarar för rekrytering.
- Kriterier: bosatt i eller mycket nära området, respekterad av olika grupper (ungdomar, äldre, olika etniciteter), god förmåga att lyssna, inget pågående missbruk eller allvarlig brottslighet (men tidigare domar diskvalificerar inte – tvärtom, levd erfarenhet kan vara en tillgång).
- Referenser från lokala föreningar, religiösa samfund, idrottsklubbar.

Utbildning (200 timmar fördelat på 10 veckor eller motsvarande):

Modul	Innehåll	Timmar
Konfliktteori	Förståelse för konflikters dynamik, trappan till våld	20
Medlingsteknik	Aktivt lyssnande, omformulering, skapa överenskommelser	40
Barn- och ungdomsrätt	Lagar kring barn, anmälningsplikt, sekretess	20
Deeskalering	Hantera hotfulla situationer, undvika våld	20
Kulturell kompetens	Olika normer, hedersrelaterad problematik, religiösa aspekter	20
Juridik	Vad får man göra? När måste polis kontaktas?	20
Praktik	60 timmar fältarbete under handledning av erfaren medlare	60

Modul	Innehåll	Timmar
Totalt		200

Organisationsmodell:

- Medlaren är anställd av kommunen, en ideell förening eller ett kooperativ – men ska vara oberoende från polisen för att upprätthålla förtroende.
- Varje medlare har en **handledare** (erfaren medlare eller psykolog/socionom) för regelbunden reflektion och stöd.
- Medlaren rapporterar till en **medlingscentral** (kommunal eller regional) som kvalitetssäkrar, förmedlar ärenden och hanterar svåra fall.
- Medlaren bär **ingen uniform** och inget vapen. Auktoriteten kommer från personen, inte från staten.

Utvärdering:

- Antal medlingar per medlare per månad (mål: 5–10 aktiva konflikter)
- Andel medlingar som leder till överenskommelse (mål: >80 %)
- Andel överenskommelser som håller efter 3 månader (uppföljning)
- Förändring i antalet skjutningar, misshandelsfall, gruppvåld i området (jämfört med kontrollområde)
- Enkäter till ungdomar, föräldrar och lokala aktörer om upplevd trygghet och tillit

Budget och finansiering

Post	Årlig kostnad (100 medlare)
Löner (100 × 25 000 kr × 12 mån)	30 Mkr
Sociala avgifter (ca 32 %)	9,6 Mkr
Utbildning (200 tim × 500 kr/tim × 100)	10 Mkr (engång första året)
Handledning (20 handledare à 0,2 tjänst)	2 Mkr
Medlingscentral (administration, kvalitetssäkring)	3 Mkr
Utvärdering	2 Mkr
Totalt första året	56,6 Mkr
Årlig drift efter uppskalning	46,6 Mkr (exkl utbildning)

Finansiering: Jämfört med polisens budget (35 miljarder) eller socialtjänstens kostnader för unga som begår brott (flera miljarder) är 56 Mkr en mycket liten investering. Om medlarna förhindrar bara 10 allvarliga skjutningar per år har de sparat samhället flera hundra miljoner kronor.

Regeländringar som krävs

1. **Ändring i socialtjänstlagen (2001:453)** – lägg till en paragraf: *”Socialnämnden får anlita eller anställa samhällsmedlare för att förebygga och hantera konflikter i bostadsområden. Medlarens uppgift är att medla i tvister som inte kräver polisingripande.”*
2. **Sekretesslagen** – medlaren måste kunna lova konfidentialitet för att parter ska våga prata. Inför ett undantag i OSL som skyddar medlarens tystnadsplikt, med samma undantag som för advokater och psykologer (anmälningsskyldighet vid misstanke om allvarliga brott mot barn kvarstår).
3. **Lag om medlingsförfarande** – en enkel ramlag som definierar vad en medlingsöverenskommelse är, hur den dokumenteras, och att den inte är juridiskt bindande men kan åberopas i domstol som bevis på partsvilja.

Förväntat motstånd och svar

”Det här är att släppa in kriminella i systemet – tidigare gängmedlemmar kan fortsätta sin verksamhet.”

Svar: Rekryteringen måste vara noggrann. En tidigare dömd person som lämnat kriminaliteten bakom sig kan vara den mest trovärdiga medlaren för unga i riskzonen. Men det krävs bakgrundskontroll, provanställning och tät handledning. Risken för återfall är liten om personen har ett meningsfullt jobb och socialt stöd.

”Polisen kommer att känna sig förbigången – medlare tar deras jobb.”

Svar: Medlarens jobb är att göra polisens jobb möjligt. När konflikter löses tidigt minskar belastningen på polisen. Och vid allvarlig brottslighet är polisen fortfarande den enda som har våldsmonopol. Medlare och polis kan samverka: medlaren bygger förtroende, polisen utreder brott.

”200 timmars utbildning räcker inte – medling är en profession.”

Svar: 200 timmar är mer än vad de flesta frivilliga medlare har (ofta 40–80 timmar). Det är mindre än socionomutbildningen (3 år), men medlaren har inte samma ansvar – hen ska inte göra utredningar eller fatta beslut om tvångsvård. 200 timmar är tillräckligt för att lära sig grundläggande medlingsteknik och deeskalering, särskilt med praktik.

”Finns det risk att medlaren själv utsätts för våld?”

Svar: Ja, viss risk finns. Därför ska medlaren aldrig arbeta ensam i högriskområden, alltid ha en larmfunktion, och ha tillgång till handledning. Försäkring via arbetsgivaren täcker skador. Men risken är mindre än för poliser, eftersom medlaren inte bär uniform och uppträder som en neutral part – inte som en myndighetsperson.

”Finns det internationella exempel?”

Svar: Ja. Storbritanniens ”Violence Interrupters” (modell från Cure Violence, Chicago) använder tidigare gängmedlemmar för att medla i konflikter – har visat sig minska skjutningar med 40–70 % i pilotområden. Sverige har redan småskaliga exempel (t.ex. ”Sluta skjut” i Malmö). Vår modell skalar upp och professionaliserar.

Svenska exempel att bygga på

- **Sluta skjut (Malmö)** – en gänginterventionsmetod som använder medlare från civilsamhället, men är begränsad till akuta konflikter. Vår modell är förebyggande och bredare.
- **Fältassistenter** – många kommuner har fältare som rör sig bland unga, men deras medlingsuppdrag är ofta otydligt och underfinansierat. Samhällsmedlare är en specialiserad, bättre utbildad version.
- **Medlingscentrum (Brottsoffer- och gärningspersonmedling)** – finns sedan 2008 för unga lagöverträdare, men är reaktiv (efter brott). Samhällsmedlare är proaktiv (före brott).
- **Norska ”Konfliktråd”** – Norge har lokala konfliktråd med medlare. Sverige kan kopiera och anpassa.

Vad du kan göra i morgon

Om du är kommunpolitiker eller tjänsteperson i socialtjänsten: Identifiera 2–3 personer i ditt område som redan fungerar som informella medlare (en imam, en fotbollstränare, en engagerad mormor). Fråga dem om de skulle vilja ha utbildning och en liten ersättning. Starta en minipilot.

Om du är föreningsledare eller religiös ledare: Erbjud dig att vara testpilot för utbildningsmodulen. Hjälp till att rekrytera kandidater från ditt nätverk.

Om du är forskare eller utvärderare: Kontakta en kommun som är intresserad och erbjud dig att följa en pilot med randomiserad kontrollgrupp. Bevis för effekt är avgörande för att skala upp.

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Kommunala trygghetsbudgetar

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Sammanfattning: Varje kommun får 100 kr per invånare årligen för trygghetsinitiativ som beslutas genom medborgarbudgetering i de mest utsatta områdena. Invånarna själva prioriterar mellan belysning, ungdomsgårdar, trygghetsringar, medlare, deeskaleringsträning, kameraövervakning eller andra lokala idéer. Målet: flytta resurser från reaktiv polisverksamhet till förebyggande insatser som faktiskt skapar trygghet – och låta de som upplever otryggheten bestämma vad som hjälper.

Mekanismen

Idag styrs trygghetsresurser uppifrån. Polisen bestämmer var patruller ska gå, kommunen bestämmer belysning, staten bestämmer bidrag till ungdomsgårdar. Invånarna i utsatta områden har nästan inget inflytande – trots att de vet bäst var skon klämmer.

Åtgärden: Inför **kommunala trygghetsbudgetar** med två komponenter:

1. **En basbudget** på 100 kr per invånare i hela kommunen (inklusive alla områden). Denna finansierar generella trygghetsinsatser som gynnar alla – bättre belysning, underhåll av parker, allmänna toaletter, etc.
2. **En riktad budget** på ytterligare 100 kr per invånare i de områden som klassificeras som ”utsatta” eller ”särskilt utsatta” (enligt polisens lista, eller lokalt definierade). Denna budget fördelas genom **medborgarbudgetering**: invånarna i området röstar om hur pengarna ska användas.

Medborgarbudgetering i praktiken:

- Varje år i september samlas invånarna i området till en idémarknad. Alla som bor eller verkar i området (även barn och ungdomar) kan lämna förslag.
- Förslagen grupperas i teman (belysning, ungdomsaktiviteter, sociala insatser, fysisk miljö) och kostnadsberäknas av kommunen.
- I november får varje invånare (från 16 år, eller från 13 år med föräldrars tillstånd) en röst per person. Röstning sker digitalt eller på plats i bibliotek, skola eller föreningslokal.
- De 5–10 förslag med flest röster genomförs under kommande år.
- Ett råd med invånare (lottat) följer upp att pengarna använts som utlovat.

Vad pengarna kan användas till (exempel från andra medborgarbudgeteringar i världen):

Kategori	Exempel på insatser
Fysisk miljö	Bättre belysning, uppsnygning av parker, borttagning av skräp, cykelställ, bänkar
Ungdomar	Fritidsgårdar, nattvandringar, sommarjobb, idrottsaktiviteter, musikstudio
Sociala insatser	Trygghetsringar, samhällsmedlare, grannsamverkan, äldrekontakt
Trygghet	Kameraövervakning (där invånare vill ha det), trygghetsvandringar, deeskaleringssträning
Kommunikation	Trygghetsapp, informationskampanjer, grannskapsmöten

Skillnaden mot dagens system:

Aspekt	Idag	Trygghetsbudget
Vem bestämmer	Polis, kommunala tjänstepersoner, politiker	Invånarna själva (genom röstning)
Resurser	Öronmärkta, ofta reaktiva (polispatruller)	Förebyggande, flexibla
Transparens	Låg (budgetar är komplexa)	Hög (invånare ser direkt vart pengarna går)
Ansvarsutkrävande	Via val vart fjärde år (opersonligt)	Direkt (råd följer upp, ny röstning varje år)

Pilotdesign – 20 kommuner först

Pilotfas 1 (år 1-3): 20 kommuner med varierande storlek och geografi testar trygghetsbudgetar i 1–3 utsatta områden per kommun.

Urvalskriterier:

- Kommunen har minst ett område som klassificeras som ”utsatt” eller ”särskilt utsatt”
- Kommunen visar politisk vilja (beslut i kommunfullmäktige) och administrativ kapacitet
- Geografisk spridning: storstäder (Malmö, Göteborg, Stockholm), medelstora städer (Norrköping, Örebro, Gävle), mindre kommuner med utsatta områden (Borlänge, Landskrona, Hässleholm)

Budgetmodell:

Typ	Per invånare	Exempel kommun 100 000 inv	Exempel utsatt område 5 000 inv
Basbudget (hela kommunen)	100 kr	10 Mkr	–
Riktad budget (utsatta områden)	100 kr	–	500 000 kr per område

Totalt för en kommun som Malmö (350 000 inv, ca 100 000 i utsatta områden): 35 Mkr (bas) + 10 Mkr (riktat) = 45 Mkr/år.

Organisationsmodell:

- Kommunen avsätter medlen i sin budget och överför dem till en **trygghetsfond** som förvaltas av en oberoende styrgrupp (50 % invånare, 25 % kommun, 25 % civilsamhälle).
- En **trygghetslots** (1 per område, 0,5 tjänst) ansvarar för att stödja medborgarbudgeteringsprocessen – informera, samla förslag, ordna röstning, följa upp.
- Röstresultatet är **bindande** för kommunen – politikerna kan inte åsidosätta invånarnas beslut.
Undantag: förslag som bryter mot lag (t.ex. att köpa vapen) eller är uppenbart omöjliga att genomföra.

Utvärdering:

- Deltagandegrad: andel invånare som lämnar förslag (mål: >5 %) och som röstar (mål: >30 %)
- Genomförda insatser: andel av budgeten som faktiskt använts som beslutat (mål: >90 %)
- Trygghetseffekt: förändring i enkätsvar ("känner du dig trygg utomhus efter mörkrets inbrott?") jämfört med kontrollområden
- Förtroendeeffekt: förändring i förtroende för kommunen och polisen

Budget och finansiering

Post	Årlig kostnad (20 pilotkommuner)
Basbudget (20 kommuner × genomsnitt 50 000 inv × 100 kr)	100 Mkr
Riktad budget (20 kommuner × genomsnitt 2 utsatta områden × 5 000 inv × 100 kr)	20 Mkr
Trygghetslotsar (40 områden × 0,5 tjänst × 500 000 kr)	10 Mkr
Administration, utvärdering, plattform	5 Mkr

Post	Årlig kostnad (20 pilotkommuner)
Totalt första året	135 Mkr

Finansiering: Jämfört med polisens budget (35 mdr) eller statens bidrag till kommunerna för trygghet (flera mdr) är 135 Mkr en mycket liten summa. Medlen kan omfördelas från befintliga anslag för brottsförebyggande arbete (Brå, Socialstyrelsen, polisens förebyggande medel). Samhällsekonomiskt: om insatserna minskar brottsligheten i pilotområdena med bara 5 % är reformen självfinansierad.

Regeländringar som krävs

1. **Ändring i kommunallagen (2017:725)** – lägg till en paragraf: *”Kommunen får införa medborgarbudgetering för trygghetsinsatser i särskilt utsatta områden. Beslut som fattas genom medborgarbudgetering ska vara bindande för kommunen, förutsatt att de ryms inom budget och inte strider mot lag.”*
2. **Förordning om statsbidrag för trygghetsinsatser** – omfördelning av befintliga medel så att kommuner som inför trygghetsbudgetar prioriteras.
3. **Sekretesslagen** – för att trygghetslotsar ska kunna hantera personuppgifter om deltagare (röstningslistor etc.) krävs förtydligande i OSL. Normalt är det kommunala uppgifter – inget större problem.

Förväntat motstånd och svar

”Invånare kan inte prioritera – de kommer att välja populistiska förslag som inte fungerar.”

Svar: Erfarenheter från medborgarbudgetering i Paris, New York, Porto Alegre visar att invånare prioriterar klokt – ofta bättre än politiker. De väljer skolor, belysning, parker – inte onödiga projekt. Och även om något förslag är dåligt, lär man sig av misstag. Poängen är att flytta makt, inte att garantera perfekta beslut.

”Det här är dyrt – 100 kr per invånare är mycket pengar.”

Svar: 100 kr per invånare är 0,1 % av en genomsnittlig kommunbudget (ca 100 000 kr per invånare). Det är mindre än vad kommunen lägger på informationskampanjer eller jubileumsfiranden. Och jämfört med kostnaderna för brottslighet (200+ mdr/år nationellt) är det en försumbar investering.

”Politiker vill inte ge upp kontrollen över budgeten.”

Svar: Då får de stå till svars för att de inte litar på sina invånare. I slutändan handlar det om demokrati – antingen tror man på att folk kan bestämma själva, eller så gör man det inte. Trygghetsbudgetar är en konkret åtgärd för att minska gapet mellan politiker och medborgare.

”Vad händer om invånare röstar för kameraövervakning som kränker integriteten?”

Svar: Förslaget måste vara lagligt. Kameraövervakning är tillåten under vissa förutsättningar (brottsförebyggande syfte, skyltning, integritetskonsekvensbedömning). Om invånare röstar för det – och det följer lagen – då är det ett demokratiskt beslut. Bättre att invånarna själva väljer övervakning än att polisen eller politiker påtvingar dem.

”Finns det svenska exempel?”

Svar: Ja, flera kommuner har testat medborgarbudgetering i liten skala, t.ex. Uppsala, Göteborg (”framtidens Göteborg”), Stockholm (förortsprojekt). Men ingen har gjort det specifikt för trygghet i utsatta områden med bindande beslut. Piloten skulle göra Sverige till pionjär.

Svenska exempel att bygga på

- **Medborgarbudgetering i Uppsala** – 2019 testade Uppsala stadsdelar med 1 Mkr per område. Erfarenheterna var positiva (högt deltagande, nöjda invånare). Skallmodellen fungerar.
- **Trygghetsmätningar (Brå, SKR)** – redan idag mäter kommuner trygghet. Samma data kan användas för utvärdering.
- **Kommunala trygghetsråd** – finns i många kommuner, men domineras av polis och tjänstepersoner. Trygghetsbudgetar flyttar makten till invånarna.
- **Danska ”tryghedsbudgetter”** – Danmark har testat liknande koncept i utsatta bostadsområden med gott resultat (färre anmälda brott, högre trygghet). Sverige kan ta efter.

Vad du kan göra i morgon

Om du är kommunpolitiker: Lägg ett budgetyrkande på att avsätta 100 kr per invånare för medborgarbudgetering i ett utsatt område. Använd texten ovan som underlag. Utlova att du kommer att respektera resultatet – även om du inte håller med.

Om du är tjänsteperson i kommunen: Föreslå för din chef att ni genomför en mindre pilot med 200 000 kr i ett bostadsområde. Låt invånarna rösta mellan tre förslag (t.ex. belysning, ungdomsgård, trygghetsring). Utvärdera efter ett år.

Om du är invånare i ett utsatt område: Samla dina grannar. Skriv en skrivelse till kommunstyrelsen: ”Vi vill ha en trygghetsbudget på 100 kr per person – och vi vill bestämma själva hur pengarna används.” Ju fler som skriver under, desto svårare för politikerna att säga nej.

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Reparativ rättvisa

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Sammanfattning: För mindre brott – stöld under 5 000 kr, skadegörelse, egendomsbrott, enklare misshandel utan allvarliga skador – kan domstol hänvisa till medling mellan offer och förövare istället för åtal. En utbildad medlare (sambhällsmedlare eller särskilt utsedd person) leder samtal där förövaren får möta offret, förstå konsekvenserna, be om ursäkt och reparera skadan (genom arbete, återbetalning eller samhällstjänst). Om överenskommelsen fullföljs läggs åtalet ned. Målet: minska belastningen på rättsväsendet, öka offrets upprättelse och minska återfall – till en bråkdel av kostnaden för fängelse eller böter.

Mekanismen

Idag hanteras även mindre brott av en tung, dyr och långsam rättsprocess: polisutredning, åklagare, domstol, eventuellt fängelse eller böter. Offret är ofta en bisittare – processen handlar om att straffa förövaren, inte om att reparera skadan. Förövaren lär sig sällan varför handlingen var fel, och återfallen är höga. Samtidigt kostar ett enda fängelseår över 1 miljon kronor.

Åtgärden: Inför **reparativ rättvisa** som ett alternativ till traditionell rättsprocess för mindre brott, där:

- Brottet är erkänt eller styrkt (gärningsmannen erkänner eller bevisningen är klar)
- Offret samtycker till medling (frivilligt)
- Brottet är av sådan karaktär att det inte krävs fängelse i straffskalan (maxstraff under 2 år, eller uppenbart att påföljden skulle bli böter/villkorlig)
- En utbildad medlare (oberoende, ofta från civilsamhället eller en särskild medlingsenhet) leder processen

Processen i steg:

1. Åklagaren bedömer att brottet är lämpligt för reparativ rättvisa. Åtal väcks inte omedelbart, utan ärendet skickas till en **medlingscentral** (kommunal eller regional).
2. Medlaren kontaktar offret och förövaren separat, förklarar processen och frågar om de vill delta (båda måste säga ja).
3. Medlingen sker i ett tryggt rum – ofta i lokaler som inte är domstol (bibliotek, medborgarkontor, föreningslokal). Medlaren leder samtalet, men offret och förövaren pratar direkt med varandra.

4. Om parterna når en överenskommelse – t.ex. förövaren ber om ursäkt, betalar skadestånd, utför samhällstjänst (städa en park, hjälpa till i ett äldreboende), eller går en konflikthanteringskurs – skrivs den ner och skrivs under.
5. Överenskommelsen följs upp av medlaren efter 1 månad, 3 månader och 6 månader. Om den fullföljs, lägger åklagaren ner åtalet.
6. Om överenskommelsen inte fullföljs, eller om någon part ångrar sig, går ärendet tillbaka till åklagaren för normal handläggning.

Varför reparativ rättvisa fungerar bättre:

Aspekt	Traditionell rättvisa	Reparativ rättvisa
Offrets roll	Bisittare, ofta återtraumatiserad	Aktiv part, får upprättelse
Förövarens lärande	Straffas, men förstår sällan varför	Möter offret, förstår konsekvenser
Återfall	Hög (30–50 % för unga)	Lägre (studier visar 10–20 % minskning)
Kostnad	Hög (rättegång, eventuellt fängelse)	Låg (medling kostar 5 000–15 000 kr)
Tid	Månader till år	Några veckor
Samhällseffekt	Splittring (offret isoleras, förövaren stämplas)	Helande (relationer repareras)

Exempel: En 17-årig kille har krossat en ruta på en skola i frustration. Traditionellt: polisanmälan, förhör, åklagare, domstol – böter (föräldrarna betalar) eller ungdomsvård. Reparativt: killen möter rektorn och den vaktmästare som fick städa. Han ber om ursäkt, lovar att måla om staketet som extra insats, och skriver en reflektion om varför han blev arg. Rektorn accepterar. Åtal läggs ner. Killen lär sig något. Skolan får ett målat staket.

Pilotdesign – 3 regioner först

Pilotfas 1 (år 1-3): Tre regioner (t.ex. Stockholm, Västra Götaland, Skåne) inför reparativ rättvisa för utvalda brottstyper. Pilotområdet omfattar 5–10 kommuner per region.

Brottstyper som ingår (exklusivlista, kan utökas):

- Ringa stöld (max 5 000 kr)
- Skadegörelse (max 10 000 kr i skada, ingen brand eller farligt föremål)
- Ringa misshandel (blåmärken, rispor – inget sjukhusvård)
- Olaga hot (lägre grad, inget vapen)
- Egenmäktigt förfarande (t.ex. att ta någons cykel utan lov)

- Inbrott i förråd eller garage (lägre grad)

Exkluderade brott (går alltid till domstol):

- Våld med vapen (kniv, pistol)
- Grov misshandel (benbrott, sjukhusvistelse)
- Sexualbrott
- Brott mot barn under 15 år
- Upprepad grov brottslighet

Organisationsmodell:

- Åklagarmyndigheten utbildar handläggare i att identifiera lämpliga ärenden.
- Medlingscentralerna inrättas av regionerna eller kommunerna i samverkan med civilsamhället (t.ex. Brottsofferjouren, Rädda Barnen, lokala medlingscentrum).
- Medlarna rekryteras bland erfarna samhällsmedlare, socionomer, psykologer eller jurister – och genomgår en 80 timmars specialutbildning i reparativ rättvisa.
- En **oberoende granskningsnämnd** (med företrädare för polis, åklagare, brottsofferorganisationer) kvalitetssäkrar medlingsprocessen och hanterar klagomål.

Utvärdering (jämför med kontrollgrupp som går traditionell väg):

- Andel medlingar som leder till överenskommelse (mål: >80 %)
- Andel överenskommelser som fullföljs (mål: >90 %)
- Återfall i brott inom 1 år och 2 år (förväntas vara 10–20 % lägre än kontrollgrupp)
- Offrets upplevelse av rättvisa och upprättelse (enkätskala 1–10)
- Kostnad per ärende (förväntas 5 000–15 000 kr vs 30 000–100 000 kr för domstolsprocess)
- Handläggningstid (förväntas 4–6 veckor vs 4–6 månader)

Budget och finansiering

Post	Årlig kostnad (3 regioner, uppskattningsvis 2 000 ärenden per år)
Medlingscentraler (3 × 1 central à 2 Mkr)	6 Mkr
Medlare (arvode per ärende 5 000 kr × 2 000)	10 Mkr
Utbildning av medlare (80 tim × 50 medlare × 500 kr/tim, engång)	2 Mkr
Oberoende granskningsnämnd	1 Mkr

Post	Årlig kostnad (3 regioner, uppskattningsvis 2 000 ärenden per år)
Utvärdering (forskning)	2 Mkr
Totalt första året	21 Mkr
Årlig drift efter uppskalning	17 Mkr (exkl utbildning)

Finansiering: Jämfört med domstolsväsendets budget (ca 7 mdr/år) eller kriminalvårdens kostnader (11 mdr/år) är 21 Mkr en mycket liten investering. Varje ärende som går till medling istället för domstol sparar 25 000–90 000 kr. Vid 2 000 ärenden per år blir besparingen 50–180 Mkr – piloten är självfinansierad flera gånger om.

Regeländringar som krävs

1. **Ändring i rättegångsbalken (1942:740)** – lägg till en ny paragraf (RB 20:8a): *”Om brottet är av ringa beskaffenhet och gärningsmannen har erkänt, får åklagaren hänskjuta ärendet till medling enligt lagen om reparativ rättvisa. Åtal får väckas först efter att medlingen visat sig misslyckad.”*
2. **Ny lag om reparativ rättvisa** – definierar medlingsprocessen, medlarens roll, sekretess, offrets rättigheter, överenskommelsers verkan, och tillsyn.
3. **Sekretesslagens undantag** – medlaren måste kunna lova konfidentialitet. Undantag från OSL för uppgifter som framkommer under medling (liknande som för advokater och psykologer). Anmälningssplikt vid misstanke om allvarliga brott kvarstår.

Förväntat motstånd och svar

”Det här är att släppa kriminella fria – de ska straffas, inte samtala.”

Svar: Offret får en chans till upprättelse, förövaren tvingas ta ansvar på ett sätt som fängelse aldrig åstadkommer. Studier visar att återfallen minskar. Att bara straffa utan att reparera är både dyrt och ineffektivt. Reparativ rättvisa är inget ”samtal” – det är en krävande process med tydliga krav på gottgörelse.

”Offret kan känna sig pressad att delta.”

Svar: Medlingen är helt frivillig för offret. Offret informeras noga om sina rättigheter och kan när som helst avbryta. Om offret säger nej går ärendet till domstol som vanligt. Många offer uppskattar dock möjligheten att berätta för förövaren hur brottet påverkade dem.

”Förövaren kan låtsas ångra sig för att slippa straff.”

Svar: Medlaren är utbildad i att upptäcka oäkta ånger. Om överenskommelsen inte fullföljs (t.ex. förövaren struntar i samhällstjänsten) återgår ärendet till åklagaren. Och en överenskommelse kräver konkreta handlingar (arbete, betalning) – inte bara ord.

”Åklagare kommer inte att använda möjligheten – de är konservativa.”

Svar: Därför krävs utbildning och incitament. Pilotregionerna åtar sig att använda reparativ rättvisa i minst 5 % av lämpliga ärenden. Med tiden blir det en självklar del av verktygslådan. Erfarenheter från Norge och Storbritannien visar att åklagare snabbt blir positiva när de ser resultaten.

”Finns det internationella exempel?”

Svar: Ja, många. Nya Zeeland har sedan 1989 använt reparativ rättvisa för unga (”Family Group Conferences”) med mycket goda resultat (återfall minskat med 20–30 %). Storbritannien, Kanada och flera amerikanska delstater har liknande modeller. Norge införde 2020 en lag om reparativ rättvisa för unga. Sverige ligger efter – piloten kan ge svensk evidens.

Svenska exempel att bygga på

- **Brottsoffer- och gärningspersonmedling (LVM)** – finns sedan 2008 för unga lagöverträdare, men används sällan och är inte kopplad till åtalsnedläggning. Vår modell ger tydlig juridisk status.
- **Unga lagöverträdare – särskild handläggning** – socialtjänsten kan redan göra ungdomsutredningar, men processen är tung. Reparativ rättvisa är smidigare.
- **Medlingscentrum i Uppsala** – finns sedan flera år, men arbetar mest med familjekonflikter. Skalmodellen finns.
- **Norska ”konfliktråd”** – Norge har lokala konfliktråd som hanterar reparativ rättvisa för unga. Sverige kan kopiera organisationen.

Vad du kan göra i morgon

Om du är åklagare eller domare: Testa informellt – i ett enkelt ärende (t.ex. skadegörelse), föreslå för parterna att de träffar en medlare innan huvudförhandling. Om de kommer överens, be om en mindre påföljd. Dokumentera resultatet.

Om du är kommunpolitiker eller tjänsteperson: Kontakta Åklagarmyndigheten och erbjud dig att inrätta en medlingscentral i pilotform. Använd texten ovan som underlag. Erbjud lokaler och medlare.

Om du är jurist eller socionom: Utbilda dig till medlare i reparativ rättvisa (kurser finns via t.ex. Brottsofferjouren, Rädda Barnen, eller internationella organisationer). Bli en resurs i din region.

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Trygghetscenter

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Sammanfattning: Omvandla fästningslika polisstationer till integrerade trygghetscenter – öppna, välkomnande nav där polisen är en del av en större helhet. Ett trygghetscenter innehåller polisreception (max 30 % av ytan), medlingsrum, ungdomsverksamhet, juridisk hjälp, mentalvård, socialtjänst och samordning av grannsamverkan. Bemanningen består av 70 % samhällsarbetare (medlare, fältare, kuratorer, trygghetslotsar) och 30 % poliser. Målet: bryta invånarnas misstro, skapa naturliga mötesplatser för informellt underrättelseutbyte och flytta fokus från reaktiv brottsbekämpning till förebyggande trygghetsskapande.

Mekanismen

Idag är polisstationer ofta otillgängliga, skrämmande och placerade i periferin. I många utsatta områden har stationerna stängts helt (Rosengård, Rinkeby, Bergsjön). Invånarna ser polisen som en avlägsen, repressiv kraft – inte som en resurs för trygghet.

Åtgärden: Konvertera befintliga polisstationer – eller öppna nya, mindre enheter – till **trygghetscenter** med följande designprinciper:

- **Öppen planlösning:** Entré utan säkerhetskontroll (utom till polisens arbetsytor). Kafé, sittplatser, offentliga toaletter. Dörrarna är öppna under dagtid, kvällsöppet minst tre dagar i veckan.
- **Blandad bemanning:** Poliser i uniform syns, men de är en minoritet. Majoriteten är samhällsarbetare i civila kläder – medlare, trygghetslotsar, kuratorer, ungdomsledare, jurister. De kan identifieras med en tydlig namnbricka, men ingen uniform.
- **Tydliga funktioner:**
 - *Polisreception* (liten) – för att anmäla brott, lämna tips, hämta pass. Separerad från övriga ytor för integritet.
 - *Medlingsrum* – trygga, neutrala rum för konfliktmedling, reparativ rättvisa, samtal mellan parter.
 - *Ungdomsyta* – biljard, datorer, spel, soffor. Bemannad av ungdomsledare eller fältare. Öppen efter skoltid.
 - *Juridisk rådgivning* – drop-in med jurister (ideella eller kommunala) som hjälper med hyreskontrakt, bidrag, skulder.
 - *Socialtjänst* – närvarande på plats minst två dagar i veckan. Möten kan bokas.

- *Trygghetslots* – en person som samordnar alla aktörer, känner till resurser i området och kan lotsa invånare rätt.
- *Grannskapsyta* – bokningsbart rum för föreningar, byalag, trygghetsringar. Kan användas till möten, fika, aktiviteter.
- **Synlig polisnärvaro utan hot:** Polisens arbetsytor är avskilda men synliga genom glasväggar. Invånare ser poliser arbeta – det demystifierar och skapar förtroende. Polisen kan också ha ”öppet kontor” några timmar i veckan där vem som helst kan stanna förbi och prata.

Hur det skapar trygghet:

Problem idag	Lösning med trygghetscenter
Invånare vågar inte gå till polisstationen	Centeret är öppet, välkomnande, blandad bemanning – tröskeln sänks
Polisen har ingen lokal kännedom	Centeret är bemannat av samhällsarbetare som känner området och kan lotsa polisen rätt
Ungdomar har ingen plats att vara	Ungdomsyta med vuxna förebilder – förebygger rekrytering
Konflikter eskalerar till våld	Medlingsrum finns tillgängliga direkt – ingen väntetid
Invånare vet inte vart de ska vända sig	Trygghetslotsen samordnar alla aktörer – en ingång

Pilotdesign – 10 center först

Pilotfas 1 (år 2-4): Tio befintliga eller före detta polisstationer (eller andra kommunala lokaler) i utsatta områden omvandlas till trygghetscenter. Urvalet görs i samverkan mellan Polismyndigheten, berörda kommuner och civilsamhället.

Tänkbara pilotplatser (exempel – kan varieras):

Plats	Status idag	Potential
Rosengård, Malmö	Station stängd 2018	Återöppna som center – symboliskt viktigt
Rinkeby, Stockholm	Station stängd? (delvis öppen)	Bygga om till center
Bergsjön, Göteborg	Liten polisnärvaro, ingen station	Ny etablering i befintlig kommunal lokal
Södertälje (Hovsjö)	Polisnärvaro men sluten station	Omvandla

Plats	Status idag	Potential
Botkyrka (Alby)	Före detta station, nu annan verksamhet	Återta och bygga om
Norrköping (Hageby)	Liten polisstation	Bygga ut med samhällsytor
Västerås (Bäckby)	Polisnärvaro, ingen station	Nyetablering
Helsingborg (Drottninghög)	Station finns, men sluten	Öppna upp
Uppsala (Gottsunda)	Polisnärvaro, ingen station	Nyetablering i befintliga lokaler
Gävle (Andersberg)	Liten polisstation	Bygga ut

Organisationsmodell:

- **Fastighetsägare:** Polismyndigheten (för befintliga stationer) eller kommunen (för nyetableringar). Lokalerna hyrs ut till centerverksamheten till självkostnad.
- **Huvudman:** En stiftelse eller ett kooperativ där Polismyndigheten, kommunen och civilsamhällets företrädare (t.ex. lokala föreningar, Brottsofferjouren) ingår. Styrelsen utses av dessa parter (en tredjedel var).
- **Finansiering:** Driften finansieras genom en blandning av polismedel (för polisdelen), kommunala medel (för socialtjänst, ungdomsverksamhet, lots) och statliga bidrag (för medling, juridisk rådgivning).
- **Personal:** Poliser (rotel, närpolis) – finansieras av Polismyndigheten. Samhällsarbetare – finansieras av kommun, region eller ideella organisationer.

Dimensioneringsnycklar (för ett center som betjänar 20 000 invånare):

Funktion	Yta (kvm)	Personal (årsarbetskrafter)
Polisreception och kontor	150	4 poliser (närpolis, rotel)
Medlingsrum (2 st)	40	2 medlare (halvtid)
Ungdomsyta	100	2 ungdomsledare
Juridisk rådgivning	20	0,5 jurist (ideell + kommun)
Socialtjänst	30	1 socialsekreterare (deltid)
Trygghetslots	15	1 lots

Funktion	Yta (kvm)	Personal (årsarbetskrafter)
Grannskapsyta	50	(bokas av externa)
Kafé/mötesplats	80	1 värd (deltid)
Administration, teknik	50	1 koordinator
Totalt	535 kvm	ca 12 årsarbetskrafter

Utvärdering:

- Antal besökare per vecka (mål: >1 000 i genomsnitt)
- Andel besökare som uppger att de känner sig tryggare efter besök (enkätskala)
- Antal tips till polisen som kommer via centret (jämfört med tidigare)
- Förändring i upplevd trygghet i området (trygghetsmätning före/efter)
- Förändring i antalet skjutningar, sprängningar, misshandel (trender)

Budget och finansiering

Post	Engångskostnad (per center)	Årlig drift (per center)
Ombyggnad (535 kvm, medelstandard)	5–10 Mkr	–
Inredning, utrustning (möbler, datorer, larm)	1 Mkr	–
Polispersonal (4 st × 1,2 Mkr)	–	4,8 Mkr
Samhällspersonal (8 st × 0,5 Mkr genomsnitt)	–	4 Mkr
Lokalhyra, drift (el, städ, säkerhet)	–	1,5 Mkr
Administration, koordinering	–	1 Mkr
Totalt per center	6–11 Mkr	11,3 Mkr
Totalt 10 center	60–110 Mkr	113 Mkr/år

Finansiering: Jämfört med polisens budget (35 mdr) och kommunernas socialtjänstbudgetar (över 100 mdr) är 113 Mkr/år en liten investering. Om bara ett center i Rosengård minskar skjutningarna med 10 % har det betalat sig självt många gånger om. Engångskostnaden kan finansieras genom omfördelning av polisens investeringsmedel eller kommunernas fastighetsbudgetar.

Regeländringar som krävs

1. **Ändring i polisförordningen (2014:1104)** – lägg till en paragraf: *”Polismyndigheten får tillsammans med kommun och civilsamhälle inrätta trygghetscenter där polisverksamhet samlokaliseras med socialtjänst, medling, ungdomsverksamhet och juridisk rådgivning.”*
2. **Sekretesslagen** – för att möjliggöra informationsutbyte mellan polis, socialtjänst och medlare inom centret, inför ett undantag i OSL för ”samverkan inom ramen för ett trygghetscenter”. Sekretess bryts endast för att förebygga allvarlig brottslighet eller akut fara.
3. **Hyreslagens undantag** – när kommun eller polis hyr ut till ideella föreningar till självkostnad eller subventionerat pris, undantas från lagen om offentlig upphandling (LOU) eftersom det är ”intern samverkan” snarare än upphandling.

Förväntat motstånd och svar

”Polisen ska inte ägna sig åt fritidsgårdar – det är inte deras jobb.”

Svar: Polisen utgör bara 30 % av personalen i centret. Huvudansvaret för ungdomsyttan, medling och juridisk rådgivning ligger hos samhällsarbetare, inte poliser. Polisens roll är att finnas tillgänglig för akuta ärenden och bygga relationer – inte att driva fritidsverksamhet.

”Det här är för dyrt – vi har inte råd.”

Svar: 113 Mkr per år för 10 center är mindre än 0,3 % av polisbudgeten. Och jämfört med kostnaderna för gängvåld (200+ mdr/år) är det en extremt lönsam investering om centren bidrar till att minska våldet. Dessutom kan befintliga lokaler användas – i många områden står tomma polisstationer och kommunala lokaler.

”Polisfacket kommer att protestera – poliser ska inte samarbeta med ”civila”.”

Svar: Facket har varit kritiskt till centraliseringen som lett till roterande tjänstgöring och förlorad lokal förankring. Trygghetscenter erbjuder en möjlighet för poliser att arbeta relationsbyggande i ett team med andra professionella – många poliser efterfrågar just detta. Det kan bli en rekryteringsfördel.

”Invånare litar inte på polisen – de kommer inte att komma till ett center med poliser.”

Svar: Därför är bara 30 % av personalen poliser. Entrén är utan säkerhetskontroll, och man kan besöka ungdomsytan, juridisk rådgivning eller kaféet utan att någonsin träffa en polis. Förtroende byggs gradvis. Erfarenheter från liknande center i Storbritannien (”Police and Community Together” – PACT) visar att besöken ökar över tid.

”Finns det internationella exempel?”

Svar: Ja. Storbritanniens ”One Stop Shop” – integrerade servicecenter med polis, socialtjänst, bostadsbolag. USA:s ”Community Service Centers” i Chicago och New York. Närmast ligger Norges ”Trygghetscenter” i Oslo (Tøyen) – öppet sedan 2019 med goda resultat. Sverige kan lära och göra bättre.

Svenska exempel att bygga på

- **Tidigare försök med närpolisstationer** – före 2015 fanns lokala stationer med viss samverkan. Trygghetscenter är en uppgraderad, mer integrerad version.
- **Medborgarkontor** – många kommuner har medborgarkontor där flera myndigheter samlokaliseras. Trygghetscenter utvidgar till polis och medling.
- **Fältassistenter och ungdomsmottagningar** – finns i många områden, men ofta separat från polis. Samlokalisering skapar synergier.
- **Norska ”Tøyen trygghetscenter”** – etablerat 2019 i ett utsatt område i Oslo. Innehåller polis, socialtjänst, ungdomsklubb, juridisk hjälp. Utvärdering visar ökad trygghet och minskad brottslighet. Sverige bör besöka och kopiera.

Vad du kan göra i morgon

Om du är kommunalråd eller polischef: Boka en studieresa till Tøyen trygghetscenter i Oslo. Träffa deras personal. Se hur det fungerar. Kom hem och föreslå en pilot i din kommun.

Om du är fastighetsägare i ett utsatt område: Donera eller hyr ut en lokal till självkostnad för att starta ett litet trygghetscenter i miniformat – en reception, ett medlingsrum, en ungdomsyta. Börja småskaligt.

Om du är lokal föreningsledare: Skriv en skrivelse till polis och kommun: ”Vi vill ha ett trygghetscenter i vårt område. Här är en lokal vi kan använda. Här är föreningar som kan bidra med personal.” Visa att efterfrågan finns.

[← Tillbaka till huvudartikeln](#)

Denna analys är en del av Svensk Subsidiaritets arbete för ett mer distribuerat och resilient Sverige.
svensksubsidiaritet.se